

GAZETĂ TRANSILVANIEI.

Gazetă ese de 2 ori: Mercurea și Duminecă, Foi'a, candu concedu ajutoriale. — Pretiul: pe luan 10 fl., pe $\frac{1}{4}$ 3 fl. v. a. Tiere externe 12 fl. v. a. pe unu anu său $2\frac{1}{3}$ galbini mon. sunătoria.

Anulu XXXIV.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Taxa timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 40.

Brasovu 3 Iuniu 22 Maiu

1871.

MONARCHIA AUSTRO-UNGARICA.
Transilvania.

APELUL catra toti romanii si toti alti iubitori de progresu.

(Capetu.)

CONCLUSIUNE

despre modalitatea procurarii midiulocelor necesarei spre infiintarea si sustinerea unei academii romane de drepturi in monarchia austro-ungara.

§ 1. „Spre infiintarea si sustinerea academiei romane de drepturi se receru interesele dela o sumă de siese sute de mii florini in moneta austro-ungara, asupra caroru interese se se păta dispune pentru acestu institutu in fiacare anu fără de nici o impiedicare. Se recere deci inainte de totu capitalu de siese sute de mii florini in m. a. locati fructiveru si neatingiveru.

§ 2. Sorgintile, din care ar' avé se ésa sum'a receruta, suntu:

a) contribuirea fiacarui romanu din monarchia austro-ungara;

b) ajutoriul statului;

c) contribuirile ori caroru altor binefacatori.

§ 3. Adunarea generala a „Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ va avé:

a) a impune fiacarui romanu locitoriu in teritoriu ei oblegamentulu moralu, de a contribuui dupa puteri spre scopulu acest'a;

b) a rugă in cointielegere cu asociatiunea romana din Aradu, si impreuna cu acésta, pe inaltul regimului pentru esoperarea unei sume potrivite din tesaurulu statutului pe séma infiintandei si sustinendei academie;

c) a recuriá pe celealte dōue asociatiuni sorori din Aradu si Cernauti, că si densele se lucre asemene la romanii din teritoriele loru, apoi pe cea din urma, că si dens'a se céra ajutoriulu spre scopulu acest'a dela regim;

d) a emite unu apelu catra toti iubitorii de progresu spiritualu din alte staturi, rugandu pe a-cest'a, că se ne vina spre ajutoriu;

e) a impune comitetului seu, că acel'a nu numai se ecsecute tōte aceste cu tota promititudinea, ci se si lucre dupa cum va află mai bine si mai coresponditoru scopului, din tōte puterile atatu nemidiulocitu, catu si prin celealte organe ale asociatiunei, intrebuintandu tōte midiulocale ertate, spre procurarea capitalului recerutu.

§ 4. Comitetul Asociatiunei romane transilvane din Sibiu va avé de a primi banii daruiti si indreptati catra densulu său nemidiulocitu de catra daruatori, său midiulocitu prin organele celealte ale asociatiunei, au prin comitele numitelor asociatiuni sorori; va avé de ai cuitá; de ai trece si ai face evidenti intr'unu registru separatu; de ai locu din luna in luna spre fructificare pre langa sigurant'a necesaria; de a publica din luna in luna sumele incuse dimpreune cu numele daruatorilor, si in fine, de a face aratare despre totalitatea banilor incorsi spre scopulu acest'a la fiacare adunare generala a asociatiunei.

§ 5. Dupa ce se va fi procuratu capitalul de siese sute de mii florini m. a., se va aduce la cunoștiu'a publicului acésta intemplare imbucurătoria prin comitetul asociatiunei transilvane, si numai decat se voru face pregatirile necesarei spre infiintarea si sustinerea academiei. Se voru pune adica tōte trei asociatiunile romane in cointielegere, si pe temeiul acestei cointielegeri, se va conchiamá una adunare generala din contribuitoru la unu locu anumit, in carea se va luá obiectulu acesta la desbatere, si prin majoritatea voturilor in o adunare

constatória din dōue tertialitatii a contribuitorilor, se va fipsá timpulu, in care —, si se va alege locul, unde ar' fi de a se redică academi'a romana, apoi totu asia se voru stabilí si regulele necesarei spre sustinerea ei. In casulu inse, candu nu s'ar adună nici dōue tertialitatii din contribuitoru, contribuitorii adunati, voru fi indreptatii, a convoca una adunare estraordinaria, amintinduse cu ocasiunea convocarei, ca nou'a adunare va decide despre locu, ori din cati membrii va constă.

§ 6. Tōte conclusele aduse in caus'a acésta, au de a se impartasi amintiteloru dōue asociatiuni sorori, cerenduse parerea acelora despre ele.“

Subsemnatulu comitetu vine a-si implini prin apelulu seu presentu sant'a detorintia, de a face antaiulu pasu pentru ecsecutarea conclusiunei de mai susu,

„Contribuirea fiacarui romanu din monarchia austro-ungara“ este sorgintea, din care asociatiunea nostra crede, ca va esı cu inlesnire capitalulu recerutu pentru fondarea si sustinerea academiei.

Asta creditia a „Asociatiunei“ deriva dela marele adeveru, ca natiunea, care cauta ajutoriu afară de sine si nu simte puterea aceea de viétia, că se-si creeze ea tōte institutiunile necesare: lipsita si neajutata va remané in veci.

Se nu ne scuzam cu lipsele nostre materiali. Chiaru aceste suntu astadi unu motivu principalu, de a-si contribui fiacarele denariulu pentru redare institutelor de cultura. Procurarea averilor materiali depinde adi mai multu că ori candu dela desvoltarea spirituala si dela cunoștiințele individului. Apoi tocma institutele inalte, academiele suntu, cari prepara individulu pentru anumite specialitati, cari asia déra, intre alte folose, ar' avé de a inmulti panea filoru nostri.

E timpulu supremu, că se ne interesamu de lucrulu publicu, de causele nostre comune nu numai cu simtiulu, ci si cu fapt'a; e de lipsa se lucramu cu totii pentru interesele nostre generali, déca voim se ne aperam interesele particulari. E o mare legatura intre aceste interese; patimindu unele, suferu celealte.

Respectulu sustinerei nostre, respectulu onorei nostre inaintea presentului si viitorului ne impune, astadi mai multu că ori candu, detori'a, de a contribui pentru scopuri de cultura.

In casulu presentu, ori cum dara cifra de 600.000 fl., pentru o natiune de 3 milioane, ea este mica. Candu dorint'a „Asociatiunei“ nostra, de a contribui fiacare romanu, pe catu lu érta starea, s'ar realizá literalmente, nu numai Academia de drepturi, ci amu puté infiintá in timpu scurtu tōte institutele cate ne mai lipsescu.

O vointia generala, o resolutiune seriosa — si totulu e facutu!

Abstragundu dela individii cu stare mai buna, alu caroru numeru — multiamita ceriului — nu este micu la natiunea nostra; abstragundu dela menținării, ce i vomu gasi de siguru si cu asta ocazie intre fii natiunei: 600.000 florini suntu abia cate 1 florinu dela a 6 parte a natiunei, cate 2 florini numai dela a 10-a parte a filoru natiunei, cate 100 florini numai dela 6000 individi.

Se pretiuim dela toti lucrulu ori venitulu unei singure dile, si vomu gasi, ca ori cum pose demu frumosă avutia nationala pentru ameliorarea starei nostre; vomu află, ca sorgintea ce si-a alesu „Asociatiunea“ nostra, este cea mai bineventata.

In convictiune asia déra, ca necesitatea unei Academie de drepturi e simtita de toti romanii si ca spiritulu de sacrificiu viéza inca la poporulu nostru, subsemnatulu comitetu deschide prin acésta colect'a provediuta la articululu 2 a), c) si 3 a) alu conclusului „Asociatiunei transilvane“ reprobusu mai susu, si -si permite a se adresá cu tōta incredere la bunulu simtiu alu tuturor romanilor si alu altoru iubitori de progresu si a i rugá, se con-

curga toti cu denariulu loru la paladiulu culturei romane, la redicarea altariului Temidei, la infiintarea Academiei romane de drepturi.

Contribuirile se potu face la acestu comitetu in Sibiu, cum si pe la tōte organele nostre din afara si numele generosilor contribuitoru se voru perpetua intr'unu registru anume, care se va conserva, că unu pretiosu monumentu pe séma posteritatei.

Generatiunile viitorie voru binecuvantá de sigur pe cei ce in timpuri grele au pusu basea edificiului neperitoriu alu culturei loru.

Cautandu deci la spiritulu celu desvoltatu alu timpului nostru si considerandu suprem'a necesitate a unui institutu superioru, in care se invetiamu a cunoscere drepturile si detorintiele nostre nationali si patriotice: suntemu convinsi, ca apelulu nostru va afla resunetulu dorit; ca fiacare barbatu alu natiunei va sprijini dupa putintiele sale oper'a acésta salutifera; ca toti se voru angagiá cu caldura a se face agentii ideei maretie, ce urmaresce „Asociatiunea“ nostra, si ca resultatulu contribuirilor va demonstra in curendu lumei, ca geniulu poporului nostru viéza, ca natiunea nostra -si intielege detori'a si misiunea si ca ea n'a abdisu, de a-si elupta loculu demnus intre celealte natiuni culte.

Fia!

Sibiu in 11 Maiu 1871.

Comitetul Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Iacobu Bologa m/p.,
vice-presiedinte.

Ioane V. Rusu m/p.,
secretariu II.

Brasovu 3 Iuniu n. 1871.

Unire activa, pace intre frati;
Altu modu pe vécuri vomu ni tacsati!

E vorba de activ'a atitudine ce trebuie se luam cu micu cu mare la reorganisatiunea municipale. La tartaru cu indiferentismulu, diosu cu antagonismulu, cu pruritulu de resbunare, cu ambițiunea si cu interesele personali, ca aici e cestiu-ne de viétia său móre politica nationale. — Aici dusmanii vietiei nostre nationali, renegatii, argatii loru si vendietorii se nu capete terenu de imparechiati! Perfect'a egale indreptatire politica nationale si de limba se ne fia tient'a tunurilor luptei nostre legale, principiulu, dupa care se'n diregemu toti pasii activitatei nostre aici, la vat'r'a strabuna, ca-ce acésta e si tient'a pasivistilor si a activitatei nostre. Natiunea la Mercurea a decisu sustinerea pasivitatii numai facia cu alegerie de deputati la diet'a din Pest'a, dér' la vatra, la foculu familiariu toti se fumu activi, uniti in cea mai intimă concordia cu totii, in tōte districtele, comitatele, scaunele si orasiele municipali. Se ne invigemus pe noi insine pentru binele viitorului nostru; ori in ce comitetu de actiune, formatu in obiectulu acesta prin tōte comitatele, districtele, scaunele si orasie, minoritatil r. se primésca de bune tōte decisiunile majoritatilor, ca-ce unde nu e acésta disciplina, vine potopulu nefericirei, ruinele Parisului ne monitza la acésta disciplina!

Tōta anarchia, care s'a incuibatu in patriane prin neobservarea legilor, asia dise pana acum anarchice, se o deochiamu, se o sufocamu noi 6-menii ordinei morali; se luam in drépt'a legea despre egalea indreptatire a nationalitatilor — cu tōte neajunsele ei, — catu privesce la municipia, si se tocamu cu ea in capu pe toti anarchistii, succitorii si calcatorii ei; nici unu palmacu de terenu

de dreptu se nu mai concedem sub nici o conditiune. De insielatoriale insielatorilor, seculari se ne ferim ca de focu. Increderea in noi insine si in fortile dreptului, ce ne concede master'a legel Pe 15 Iuniu si pana la definitiv'a organisare a municipiilor fara peccata nu va lipsi nici unu membru rom. de municipia dela postulu lui. Proteste in contra srietelor si aceste se pretendem a se luau la protocolu si a se asterne ca votu separatu de minoritati si acolo, unde ar' fi numai unulu seu doi membri romani prin municipia, indata ce voru vedea, ca se facu escese in prelucrarile comisiunei despre care vorbiramu in nr. tr., si in primirile loru, in aplicarea arbitraria seu subversiva a legei, si se pretendem, ca votulu separatu inca se se tramita la ministrulu de interne, cu operatulu organizatiunei definite, a! definite a municipiului si cu totii lu vomu tramite si la corona, ca se o informam si convincem, cine suntu anarchistii.

Noi romanii avemu atatia nemesi in Transilvania ca si maghiarii, estia inse insiela pe nemesii romani, ca se le coca totu loru placintele, si ei de casu romani se roda la pogacia si mamaliga cu ceapa. Se-si deschida odata ochii sermanii! si sermanii de noi facia cu voturi virile!

Pe nobili d'r' seu nemesii romani, cari au toti votulu virile se i prelucramu, ca se intielega odata si se se convinca, ca tota suflarea romana, fia nemes or' nenemes are numai unulu si acelasiu interesu, interesulu solidariu alu dreptului nationale politie; se le spunem, ca adi toti piepluatorii fruntasi ai natiunei romane nemesi si nenemesi, toti suntu mana in mana uniti: „la lupta pentru drepturi, la libertate susu. Pe calea ce ne arata scriptur'a si Isusu!“ — Se le spunem, ca numai au ce astepta nemica dela perfidele promisiuni ale nemesilor maghiari, si ca dor' s'au destuptat a-cum prin atatea insielatorii! Se le apromitemu totu, ce le apromitu coruptiunile judilor nationalitatii nostre, ca-ce castigulu dreptului e insutu mai mare, decatu unu ospetiu, care infratiesce desamagindu capetele carnite de insielatori. Se le dicem, ca acum nu se lupta numai fostii iobagi cu nemesii, nici e lupta pentru privilegia nemesesci de a scapa de dari, ci tota suflarea romanescă se lupta cu tota suflarea straina, pentru ca se scape de sclavia, de iobagi'a politica, in care ne aflam a-runcati de legile maghiare, deca nu vomu tiené la olalta se ne storcemu si noi dreptulu de natiune; si ca pe catu si cum ne vomu asterne cu totii, asia vomu ave binele si odihna pe viitoru. „Preuti cu crucea in frunte“, fidela intelligentia! Nu e gluma, predicatile si nu amenati a face aceasta, ca ce dv. cu intelligentia veti fi seu blastemati seu binecuventati, dupa succese la lupta dvostra, care e atatu de urgenta si neaperata, incatu dela ea depinde viitorulu, stim'a si totu binele din dreptulu celu mai potem scapa din ghiarele limbelor straine! Asia se ne ajute Ddieu!!! —

Deca si voru mai bate jocu de noi, la luptele nostre legale, cu srietii si calcari de legi, atunci vomu lua pusetiune cu pitiorulu in pragu, vomu cere dela corona spargerea cuihului de vespi, cari nu voru a sci de lege si de dreptate si vomu urma politic'a lui O'Connell, ei vomu lasa se caleresca ei pe ei, d'r' nu mai multu vitiulu pe virute. In tote municipiale se iè acum initiativ'a unu intelligent cunoscatoriu de legi la compunerea unui comitetu politicu, de aperare, cu simpl'a base: „de a apera a deverulu si dreptatea in contra anarchistilor si revoltantilor, ca poporul in comitate e suveranu, si aici e basea activitate! — Tocma ne aduce post'a urmatoriele; se le cetimu cu atentiune:

Aradu in diu'a Rusalielor.

Domnule Redactoru!

Vei fi sciindu, ca comitatulu Aradului, e unulu dintre cele estinse si impopulat de o majoritate absoluta de romani, apoi in Aradu — capitatea comitatului — posede si o intelligentia romana, care pote face numai onore natiunei! Intelligentia

acest'a — dupa cum veti fi cetindu — dimpreuna cu cea din provincia — este intr'unita in una „Asociatiiune politica“.

Acest'a intrunire pana mai adeunadi purta nume de „Partit'a politica a romanilor din comitatulu Aradului“.

De candu incepù partit'a politica a pasi resoluta pe carier'a sa, avea in mana, asia dicundu destinele romanilor din comitatul! Nu se facea nimicu fara de convoirea ei, tote agendele referitorie la pusetiunea nostra locala politica, mai inainte de tote se discutau cu multu focu in siedintiele ei ordinarie si extraordinaire, si numai asia se punea in prace.

Déra vei fi sciindu si aceea, ca mai eksiste in Aradu si o alta partita politica — partit'a populatiei celei mici a maghiarilor!

Aceste doue partite facea concluse, despre actulu politicu din comitatul, — si in cointielegere fratiésca, pactau in unele si altele directiuni politice, d. e. ca in cutare si cutare cercu electoral se fia deputatu romanu ori unguru, ca in cutare si cutare postu de amplioiatu vacantu se fia alesu numai si numai romanu, seu unguru! etc. etc.

La incepulu tote aceste se parea, ca mergu de minune, si ungurii, cugetai, ca suntu veniti odata si ei la simtiurile de onore si fratietate.

Hei! hei! d'r' romanii nostri suntu pré sinceri, pré creduli! Ei si au fostu uitatu momentanu — de rele amagiri, de juramentulu frantu dela Eschiuleu, si de cele multe de atatea ori facute si érasi frante totu de catra ei! Si au uitatu, ca stirpiera romanului era odata sentintia subscrisa si aprobatu, si numai ecsecutiunea ei infioratoria mai lipsiea!

Déra se lasamu cele de multu — dupa meritulu loru — stinse in noroiulu putrediu, si se aruncamu o privire in dreptulu nostru numai cu cateva primaveri! Apoi ne vomu convinge pe deplinu — ca dela fratietatea ungurului tote putem astepta — déra numai bine si dreptate nu! Natiunea acesta nu e nascuta spre a face altor'a dreptate, ci a surpa dreptulu altora, apoi facunduse stapan'a situatiunei a suprematisa pana la extremiati! Sub masc'a constituutiunei a carmui in intieselulu celu mai strictu alu absolutismului! Vedem legi numai de curundu aduse de ei — de nobis sine nobis, — si aceste de ei nici pre de parte nu suntu respectate!

Frumose proiecte facura deputatii nostri la diet'a din Pest'a in interesulu culturei poporului romanescu, — si ne amu convinsu, ca numai la portatul de greutati preste greutati si candu se cere a versá si sangele -ti impus, inse la beneficiele statului n'ai ce -ti holba ochii, ca acele suntu poma oprita, si calcandu porunc'a, vei pecatui de morte!!

Déra se nu me abatu dela obiectulu apucatu, ci se trecemu la fratietate!

Diseiu, ca in comitatulu nostru mai tote rezultau din pactele partitelor mentionate! Ei domne, da ce se vedi! ca fratii unguri facunduse stapani in comitetulu comitatensu, ce asisderea -si l'au esoperat prin unele fraternali a la Brasovu, au uitatu in fine tote pactele, si apucandu frenele comitatului in mana, nu voru se mai scie nici de unu pactu, ci numai, unde potu, **reesu unguresc!** de cumva vre unu postu dela comitatul — care prin pacte trebuiea se fia totudén'a ocupatul de unu romanu, — devine vacantu, in daru cerca Stanu si Branu se lu suplinescă prin vreunu Iuonu, ca-ce Pista, e domnul' pusetiunei, inflanduse in pumni de risu, indréptu pe Iuonu la plugu, ca astai chiamarea lui. Astfelui devenindu posturile romane vacante, tote se supliesc si se voru suplini prin unguri, si — pre batjocur'a nostra — cate prin unu — renegatu — „jó hazafi, becsületes magyar oláh!“ In fine etane, ca avemu si unu fóispanu unguru — catra care romanii — cunoscundui iubirea lui de romani, nu va ave nici odata incredere. Aici inca este respectata legea adusa de ei?!

Limb'a?! Acest'a numai in gura o avemu!

To vei mira Dile Redactoru, ca intr'unu comitatul — dicundu asia — mai romanescu, cum de noi nici in comitetulu comitatensu nu suntem baremu pe diumetate representati? Nu te mira, ca tote numai si numai prin fraternali s'au intemplatu, pana candu ne vine chiaru noue se **rosimus** de fraternali nostre avute cu unguri, si amagiti asia amaru?

Ei! deca fratii din Brasovu ar' sci ce bucuria ne au facutu densii cu comed'a loru de fraternali; de ar' sci, ca si badele din comitatulu nostru ei dau vasei negre, dieu ar' puté se liè exemplu din patiania nostra, apoi se fuga si se se ascunda de rusine! cum amu fugi noi, déra, e tardiu! Cu tote, ca reconstituindu, amu juratu a nu ne mai lasa amagiti, ci a lucra in cea mai perfecta solidaritate, ca baremu ce ne-a mai remas, se nu tréca in tróca cu minciunile!

Vedeti fratilor brasoveni, ce au facutu fraternali nostre! Luatile de bani buni, si nu glumiti pe conta natiunei! ca aceea ne va urmari cu blastemele ei! — Se auditi injuraturi, blasteme asupra multor'a, cari au pactat in comitatulu nostru; si auditi — in locu de se lu erte Ddieu? — cum striga: de l'ar fi luatu draculu, candu au fostu rosii la . . . Lasati fraternali pecatelor, faca representatiunea tierei mai antaiu initiativ'a in dieta, de ne drepturile nostre de atatia seculi reclamate, apoi si numai apoi vomu arunca unu velu intunecosu preste tote peccatele trecutului, si le vomu intinde man'a fratietatei eterne! — F. u.

Blasius 13 Maiu 1871.

Onorate Domnule Redactoru!

Binevoiti a publica in pretiuitulu on. dvostre diurnal numele a celor p. t. generosi domni si domne, cari cu ocasiunea balului arangiatu in 11 Febr. a. c. st. n. au binevoitu a sucure cu denariul loru in folosulu fondului intemeiatu pentru ajutarea scolarilor lipsiti in casuri de morbu dela scolele gimnasiali si normali din locu.

In sér'a balului s'au rescumperat 33 bilete de persoana cu catu 1 fl. v. a.; 32 de familia cu cate 2 fl. v. a. Au rescumperat bilete de intrare preste pretiulu fiptu in invitatiune urmatorii p. t. domni: Absalonu Siarlea protopopu ep. armenilor unulu cu 5 fl., Eduardu Koch cu 4 fl., Alecsandru Neagoe proprietariu in Micasas'a cu 5 fl., Carolu Schiselu apotecariu in Blasius cu 3 fl., Nicolae Rusanu proprietariu in Sancelu cu 5 fl., N. Tömesvári proprietariu acolo cu 3 fl., Nicolae Moldovanu asesoru in Blasius cu 3 fl., Carolin'a Peineru cu 3 fl., Carolu Reichenberger cu 3 fl., Bernhardu Reichenberger medicu in Blasius cu 5 fl., Teodoru Covrigu proprietariu in Blasius cu 10 fl., Carolu Tiberu intreprindetoriu la calea ferata cu 5 fl., Stef. Popu prof. in Blasius cu 3 fl., Ioane Santu cancel. cu 2 fl.; prin urmare sum'a incursa in sér'a balului e: 156 fl. v. a.

Dupa balu au mai contribuitu Blasius: Esc. Sa parintele metropolitu Dr. Ioane Vancea 50 fl., George Popa proprietariu 2 fl., Victoru Mihali secr. metr. 1 fl., Simeone Micu prof. 1 fl., Gregorius Mihali can. metr. 1 fl., Damianu Domsia cancel. metr. 1 fl., Nicolae Pepeloviciu mesariu 1 fl. Din Juculu de diosu: d. Basiliu Popescu parochu 1 fl. Din Dev'a prin on. d. Mihailo Bontescu asesoru 10 fl., si anume: dela ilustr. sa Ioane Piposiu comite supr. in pensiune si advocatu 1 fl., Georgiu Ciacianu v. comite 2 fl., Dr. Lazaru Petco advocatu 1 fl., Carolu Dobaiu advocatu 1 fl., Simeone Trifu v. fiscalu 1 fl., Georgiu Nicora preteu rom. gr. or. 1 fl., Mihailo Bontescu asesoru 2 fl. Sabesiu: Ioane Deacu protop. 1 fl., Simeone Balomiru jude reg. 1 fl., Basiliu Popu parochu in Budiu 1 fl., Basiliu Rusu notariu com. in Budiu 1 fl., Basiliu Maioru parochu Chimitnicului 1 fl., Filone Seucanu parochu in Sangerulu de Campia 1 fl., Basiliu Moga jude cercuale in cerculu Pogacelei 2 fl.; prin urmare dupa balu au mai incursu 85 fl., care adaugunduse la celi 156 fl. dau sum'a totale de **241** fl. v. a., dela acest'a suma subtragunduse spesele balului, cari se urcaru la 55 fl. 69 cr., a remas venit: **185** fl. **31** cr. v. a.

Deci subscris'a comisiune aduce multumit'a sa publica tuturor p. t. generosi domni si domne, cari au binevoitu a sucure cu denariul loru in folosulu

mentionatului fundu, din care se ajuta unu numaru insemnatu de scolari meseri in casure de morbu. —

Comisiunea balului.

Totu pentru acestu scopu au binevoitou a doná si d. Ioane Santu, vice-notariu in comitatulu Albei inf., impreuna cu alti dd. consoci, venitulu unui balu arangiatu de ddsale, in sum'a 30 fl. v. a. — pentru care fapta li se multiamescce prin acest'a. —

UNGARI'A. In sied. din 25 Maiu E. Hodossy interpeléza pe regimur despre torturile ce comisariulu r. din Segedinu face asupra prinsiloru pentru că se scóta marturisiri; apoi ca tiene pe ómeni, de si numai prepusi, cu lunele inchisi si ii libera fara a fi venitu inaintea tribunalului, tractandui intr'unu modu ce vatama umanitatea, si spiritulu timpului, deci denéga creditulu de 140.000 pentru comisariatu. Min. Tóth inse lauda activitatea comisariului si se arata indestulitou cu tractarea lui. Va se dica derékszekul e laudatu inaintea barbatiloru dela potere spre onórea liberalismului maghiaru, ca-ce majoritatea a incuviintiatu rubric'a si comisariulu din Segedinu c. Ráday va fi si mai zelosu la torture de arrestati prepusi. — Bine se merge catra liberalismulu evului medi.

Proiectul de lege in privint'a referintielor urbariali a sositu dela cas'a magnatiloru cu modificatiunea: ca nu numai dominiile Talmaci si Branu, ci si Selistea cu comunele apartienetórie cadu sub dispositiunea § 82 si cu tóte, ca sasii (d. Kapp) presentara unu proiectu de resolutiune in contra, totusi dupa o discutiune aspra primi cas'a modificatiunea facuta de cas'a magnatiloru. —

AUSTRO-UNGARI'A. Vien'a 27 Maiu. Eri dupa votarea adresei catra imperatulu cas'a deputatiloru senatului imp. a decisu, că se o dè prin presedinti. Unele diurnale inspirate credu, ca acésta adresa nu va face gaura in politica nici schimbare in ministeriu, cu tóte, ca i se face cu ea unu blamu, dér' Hohenwart nu va a sci de blamui, ca-ce absolutismulu dela usia nu le créta. —

Despre croati se crede, ca voru fi ajutati de reactiunea din Vien'a, că se devina autonomi, ca-ce delegatiunile se voru preface cu incetulu intr'unu parlamentu central, in care voru tramite apoi si ei deapreptulu deputati, dupa diplom'a din 20 Dec. 1860, că si tóte celealte provincii. — Déca se va infinitia aliant'a sacra intre Prusi'a, Rusi'a si Austri'a in contra democratiei popórelor, si a parlamentarismului liberu, apoi parlamentulu central va devéni numai cam consultativu. —

Cernauti in Maiu 1871.

Scol'a si biserica.

Ne amu vediutu in deceniulu acest'a si cu una scóta reala superióra in Cernauti, care se a-infiinatatu in urmarea simtirei unei trebuintie neaparate de catra consistoriu gr. or. spre respandirea cunoștiinelor industriali si meseriali intre confesionalii bisericei dreptu-credintiose resaritene din tiéra. Episcopulu nostru — carele a facutu atate bunatati diecesei — decise in bunatasta sa nemarginita cu ministeriulu, — că in scól'a reala se fia de una cam data limb'a propunativa cea germana, asiediandu profesori catolici apusani, că provisori (emisulu din 6 Febr. 1866) si se se aléga una comisiune pentru adoptarea cartiloru scolastice in limb'a romana, cari ar' lipsi dupa opinionea Esc. Sale. Venindu la realizarea decisiuniloru se cam indeparta consistoriulu, ca-ce in locu de provisoriu se facu definitivulu, si in locu de profesori catolici se asiediara si luterani si unu jidau, dér' estu din urma numai la desemnu. Comisiunea pentru adoptarea cartiloru scolastice romane se mai amenà pana la an. 1866, candu consistoriulu impreuna cu guvernulu trédienduse din lasitate, dupa ce a cadiutu Ionu Paicu că sertfa protestarei romaniloru din tiéra, constituit comisiunea in dòue despartituri, un'a pentru cercetarea cartiloru romane cestionate, alt'a pentru cercetarea limbéi din cartile cestionate. Comisiunea se a mai adunatu de cateva ori, discutandu asupru asupra literaturei romane, si in urma, scaidiu i foculu literariu prin indepartarea consilia-

riului scolasticu Bozdech, care a si edatu una brusca traducere a „istoriei naturale“ de Pocorai pentru studentii din scóla reale, se amenara siedintiele comisiunei pana la unu timpu favoritu. Dér' in intervalulu acest'a si recapetarea puterilor ne amu treditu de una data cu unu ucasu alu consiliului scolasticu de aici, prin care — in contra § 11 p. 2, conformu cu § 104 din regulamentul organicu alu gimnasielor si scóelor realé, contra decisiunei dietale — se degradă limb'a romana la unu studiu neobligatu, tocma că limb'a fraancesa, italiana, ce se potu invetiá la orice scóle de midiulocu. § 11 p. 2 dice apriatu, ca in schimbari are se se audia vocea acelor'a, a caror'a suntu institutiile, precum a episcopiloru, corporatiuniloru, societatilor ori individiloru, de aceea consiliulu ar' fi trebuitu se audia si vocea si vol'a consistoriului. Si ast'a se recereá cu atatu mai multu, cu catu vedem, ca si diet'a tierei a fostu luatu una decisiune in privint'a limbéi romane si a limbéi propunative. Si anume a decisu diet'a tierei cu una majoritate absoluta in anulu 1868, că limb'a romana se fia obligatória pentru toti studentii, si limb'a propunativa, ce se a sauctionatu si de Maiestatea Sa. **Ne prinde dér' mirare**, candu vedem in anulu acesta introducenduse in scól'a reala din partea consiliului scolasticu institutiunile votate de catra dieta, precum introducere limbei francese că obiectu obligatu, siepte clase in locu de siese etc. etc., stergandu in se cu vol'a firma paragrafulu, in care stá, ca limb'a romana se fia obligatória pentru toti studentii etc. Se nasce acum intrebarea, déca consiliulu scolasticu e competente a sterge unu paragrafu, asiediandu de suveranitatea poporului, prin deputatii sei, si sanctionatu de Maiestatea Sa, pe candu consiliulu scolasticu este sub suveranitatea poporului, éra nu preste ea, si are se dè reportu adunantie poporale? Verce omu impartialu ar' trebusi se véda in asta pasire intentiunea germanisarei grase; si totusi amu vediutu pre romanii din consiliulu scolasticu neoponenduse, ci, dupa cum suntemu informati, chiaru se fi fostu si intielesi (se pote unu ce că acésta atatu de perfidu limbéi romane?! R.). Suntemu in mare nedumere, vediendu pre consiliarii scolastici romani, ca nu liau nici decum in privire interesele nationali si facu una tabula rasa de nisuntiele de mai inainte ale romaniloru. Celu pucinu amu fi astepatatu dela consiliarii acelia, cari in anulu 1868 au votat pentru introducerea limbéi romane că limb'a propunativa si că limba oblegatória pentru toti. De comparatul luptele loru in diet'a din anulu 1868 pentru interesele romane, cu ignorarea loru dovedita in consiliulu scolasticu, ne vine nu pucinu a ne teme de resultatulu intereselor nationali eluptatuu pana acum. —

Se privim pasiulu acest'a alu consiliului scolasticu din Bucovin'a mai de aprope!

Maiestatea Sa c. r. apostolica sanctiona prin inaltulu emisu ministerialu din 24 Septembre 1862 Nr. 9795/773 k. caracteriulu curatul confesionalu gr. or. alu scólei reale. Prin acésta inalta resolutiune consistoriulu era nevoitou a se tiené de § 17 p. 4 (Entwurf der Organisation der Gimnasien und Realschulen in Oesterreich), care dice „limb'a invetimentului la alte institute, ce nu suntu ale statului, au se o otaréscă acelia, cari au dreptulu de a despune asupra midiuócelor, din cari se sus-tiene acelu institutu, si de a i le oprí.“ Mai de parte norméza § 19 Org.-Entw. I si § 48 Org.-Entw. II, ca limb'a tierei este absolutu oblegatória pentru toti studentii, si numai limb'a a dòu'a, a tieriéi seu a trei'a este relativu oblegatória, adica dupa § 20 Org.-Entw. I. si § 48 Org.-Entw. II. numai pentru acelia, ai caror parinti seu tutori voru fi dechiaratu oblegamentulu acestoru limbé ale tieriéi pentru copii au pupillii loru. Conformu paragrafeloru acestora era limb'a romana oblegatória in scól'a reala pentru toti studentii, si asupra carei introducere avea se veghiaza consistoriulu, si era si la inaltimea misiunei sale de respicá dorint'a, ca limb'a romana se fia limb'a propunativa, dér' aici se nevoieá a adeveri dical'a: „pop'a numai cu interesu“. Si ce alt'a voru se intielégă cuvintele episcopului catra ministeriu: „ce ar' fi de doritul pentru inflorirea imbucuratória a acestui institutu că si limb'a tieriéi inca se se propuna de profesorii ordinari ai acestui instituțu“ (cu plecatiune pana la pamantul), dér' reculegunduse urmeza: „dintru inceputu in se si pana candu voru mai totu lipsi profesori nascuti in tiéra (!) din numerulu confesionaliloru bisericei dreptu-credintiose resaritene, pana atunci voru trebusi se se asiede profesori catolici apusani (!). Asta pasire a consistoriului in se, nu era indreptatitu nici consiliariulu scolasticu Bozdech nici consiliulu scolasticu de astazi a o privi de le-

gala, si cu atat'a mai multu, ca-ce consiliulu scolasticu are datoria impusa de guvernul si de ministeriu de a ingrifi pentru cultivarea spirituala a unei tieri, pe candu preutulu -si are indreptati ochii sei catra cultulu dumnedieescu. Una calcare a legei din partea consistoriului pote fi escusabila, in se că si din partea consiliului scolasticu se se calce, este inca una intrebare trista.

Limb'a germana este dupa § 20 alu Pr. de org. I limb'a a trei'a de invetimentu, ca-ce ea nu este limb'a tieri, ci numai a oficiului, si este obligatória conformu § 20 Pr. de org. I numai pentru aceli studinti fara diferintia de nationalitate, ai caror legali representanti -si respicara dorint'a la inscrierea discipuliloru. Dér' consiliulu scolasticu o introduce in scól'a reala că limb'a propunativa si că limb'a oblegata pentru toti, pe candu pe limb'a romana o degradase la una limba via d. e. francesa, otarindu invetimentulu ei intr'aceeasi óra cu limb'a rutena, a dòu'a limba a tieri, că se nu pote invetiá invetiacelul amendoue limbele, cum si § 48 II si § 20 I dice, ca se se dè studintiloru ocasiune spre a invetiá deosebitele limbé ale tieri. Pe langa ast'a se otari, ca inscrierea la aceste dòue limbé se aterné de la vol'a discipuliloru, dintre cari sciu a abate directoriulu scólei reale Korn nu pucini dela cercetarea limbéi romane, dicundu: „möcht' man die walachische Sprache ganz aufheben, dass man Zeit hätte, etwas Gescheiteres zu lernen“. De a cetitu cineva articululu „gimnasiulu Suceveanu“ in stimat'a fóia „Albin'a“, va fi afiatu óresicare asemenare in respectu si in multumire, ce nutrescu strainii seraci catra romani in instituturile curatoriale.

Prin una astfelui de procedura se a derimat si nimicitu atatu menitiunea catu si scopulu scólei reale gr. orientale nationale; prin una astfelui de procedura se vedu derimanduse inaintea ochiloru nostri sperantiele nationale, ce nutriem din scóla reala, si cu una sarcina mai multu, mai grea simtimu pe spinarea nostra, germanisarea completa, si nerusinarea, cutezarea si arbitriulu strainiloru se incuba in institutele nationale. Se veghiamu dér' se veghiamu pana ce e timpu! dér' nu mai e deajunsu numai a vighia, ci a ne apera dreptulu neprescriptibilu, ca „nu e nebunu, cine manca 7 pani, ci ce lu ce i le dà. Se mai vedem cum stam si cu beseric'a. — (Va urmá.)

Cronica esterna.

Foile gubernementale din Bucuresci si Vien'a respondescu, ca Sultanulu a facutu onóre D. Carolu adresandui o epistola autografa, ce nu se fece pana acum, ca-ce totu numai prin marele viziru se adresă suveranulu la vasalii sei, si acum predica diurnalele, că cuim ar' redica acestu evenimentu pe D. Carolu la rangu de suveranu, dér', ce suveranu, déca turcu ei judeca faptele si ei impartasies lauda in adresa, pentruca s'a aruncat in braciulu conservativiloru. Acésta e fapta nouului ministeriu, precum si responsulu c. Beust catra Costaforu, min. de esterne alu Romaniei, ca felicita pe principale pentru succesulu politicei, reactionarie se intielege, respondendu la acreditarea d. Carpu de aginte diplomatic in Vien'a, cea ce se considera că o gratia de fericire, că cum dupa tract. de Parisu n'ar avé dreptu Roman'i la acésta recunoscere de agenti. — Dé'r vomu vedé cum vorbesce „Rom.“ despre carteau rosia si nu ne vomu mira pre multu de d'andeste, nici de alta respandire a reactiunei, ca s'a pus la cale a se midiuoci unu podu preste Dunare la Giurgiu, că fericire de comunicatiune, ca-ce dupa sciri de aceste vinu alte desastruose, ca in Romani'a se inmultiescu comitetele epurene, pentru trunchiare Constitutiunei si a libertatei de presa, care déca se va tiermuri, progresulu si virtutea va lua calea racului in Romani'a. Ginta romana numai in liga cu cea mai divina libertate -si poate sustine prestigiulu in Europ'a! —

Serbi'a fara boierismu face pasi imputiori si in progresu. Atitudinea Serbiei e legata de sórtea fratiloru loru din Bosni'a, militiele ei se concentra catra Muntenegru, pentruca éca in Albani'a si Serbia vechia se totu latiesce rescóla in contra turclor, si apoi in 25 Maiu tocma s'a inchiatu aliant'a preconisata intre Serbi'a, Romani'a, Grecia si Muntenegru, pentru momentele, candu Turcia va pasi in contra vice-reg. egipceanu. Se cauta mereu

